

הזרעים של היום הם הפרחים של מחר:
הדרך החינוכית של רשת התחלה חכמה
ד"ר נעמה צורן, יועצת חינוכית של המחלקה

לוריס מלגוצי היה איש חינוך מיוחד במינו, שהאמין שחינוך מושתת על **דיאלוג**: דיאלוג בין ילדים, מחנכים והורים; דיאלוג שמטרתו העיקרית היא יצירת חיבור בין אנשים, יצירת שותפות ובעיקר יצירת תחושה של שייכות אל הגן או אל המעון. איכות הדיאלוג המתפתח בין ההורים, הצוות והילדים נקרא: "**פדגוגיה של יחסים**".

רוני היא בת שמונה חודשים. מחר הוא יומה הראשון במעון. רוני רוצה שיכירו אותה במעון, שידעו מה היא אוהבת לאכול ואיך, מתי היא עייפה וצריכה שישכיבו אותה לישון, במה היא אוהבת לשחק ומה לא כל כך מעניין אותה, ובעיקר בעיקר שידעו שהיא שונה מכל ילד או ילדה אחרים בכיתתה.

שני היא אמא של רוני. גם לה מחר הוא היום הראשון במעון. גם היא רוצה שיכירו אותה, שידעו שחשוב לה לשמוע מה עבר על רוני היום, שישאלו אותה שאלות על רוני, שיבינו שכאשר היא שואלת שאלה זה מפני שחשוב לה לדעת ולא מפני שהיא בודקת את המטפלות.

חווה היא מנהלת המעון אליו תיכנסנה שני ורוני מחר. היא יודעת כי איכות המפגש הראשוני שיתרחש מחר תקבע את המשך היחסים בין המעון לבין המשפחה. היא יודעת שעליה ליצור חוויה שתביא להתקשרות איכותית בין המשפחה והמעון.

אביבה היא המטפלת שתקבל מחר את רוני. היא יודעת שרק כאשר יתחברו כל קצוות המשולש: הורה, ילד ומטפלת תיוצר האיכות שתיתן לכולם את המענה להם הם זקוקים.

אביבה גם יודעת, כי לכל אחד ואחת מהילדים בכיתתה מאפיינים ייחודיים, למרות שרובם ככולם נמצאים באותו טווח גילאים שבין מספר חודשים לשנה ורבע. הבנה זו מתקשרת לממד חשוב נוסף בתפיסה החינוכית של רשת "התחלה חכמה" והוא **הממד ההתפתחותי**. הממד ההתפתחותי לוקח בחשבון הן את הרצף ההתפתחותי האוניברסלי, שאותו עוברים כל הילדים, והן את הקצב האישי והייחודי המאפיין כל ילד וילדה. תפקיד המטפלת הוא לסייע לכל ילד וילדה למצוא את האיזון בין המשימות ההתפתחותיות שעימן הם מתמודדים בכל גיל וגיל לבין המאפיינים הייחודיים והאישיים של כל אחד ואחת מהם.

לדוגמה: שיר ושי שניהם בני שנה וחצי. שיר כבר הולכת באופן עצמאי וחופשי, וכל גירוי או משחק חדש המובא אל הכיתה, היא הראשונה לחקור אותו ולהתמודד איתו. שי גם הוא כבר הולך בחופשיות, אך כאשר מובא גירוי חדש הוא אוהב ראשית לעמוד ולצפות מהצד כמה ימים לפני שהוא מחליט להתקרב ולהתחיל לחקור את אותו משחק או חומר.

תפקיד המטפלת הוא להכיר את המאפיינים ההתפתחותיים של כל גיל וגיל, יחד עם המאפיינים הייחודיים לכל ילד וילדה בכיתה ולתת לכל אחד ואחת את המענה המותאם להם.

רשת "התחלה חכמה" של החברה למתנ"סים, הוסיפה אל ממד היחסים וההתפתחות את **הממד האקולוגי**.

הממד האקולוגי רואה במעון "קהילה פעילה" הקשורה לעולם החברתי שממנו היא מהווה חלק ולא כמקום מבודד העוסק בלמידה בלבד. משמעות הדבר היא, שהמעון מתחלק באחריות החינוכית עם משפחות הילדים ועם מוסדות ושירותים נוספים באותה קהילה. הראייה האקולוגית יוצאת מתפיסה של מניעה וקידום לחיזוק תפקוד הילד והמשפחה ומתמקדת בבניית קשרים משמעותיים בין הילד, משפחתו ושירותים שונים בקהילה. התכנית פועלת ליצירת שותפות בין ההורים ואנשי המקצוע ורואה בהורה "שותף מבין", המהווה חלק מהמערכת החינוכית. כמו כן, התכנית מנסה לבנות רשת תמיכה רחבה למשפחות, כדי שירגישו שצרכיהם נענים, והזמינות והרגישות של המערכת לערכיהם היא כנה ואמיתית.

ממד זה משתלב עם התפיסה הקהילתית של החברה למתנ"סים ומחבר בין המעון והמתנ"ס בדרכים מגוונות.

למשל: לאחד המעונות הגיעה משפחה לרשום ילד למעון. מתוך השיחה עם הורי הילד הבינה מנהלת המעון, כי למשפחה ילד נוסף הזקוק לצהרון, שאותו המשפחה אינה מסוגלת לממן. בפנייה למנהל המתנ"ס נמצא פתרון לסוגייה והמענה שניתן למשפחה היה מוכלל ולא רק נקודתי.

שלושת הממדים: יחסים, התפתחות ואקולוגיה חוברים יחד ליצירת דרך חינוכית ייחודית הרואה בילדים ובהורים **שותפים פעילים** לעשייה ולהוויה החינוכית.

"יש לתת לילד את הכוח להיות הוא עצמו. לתת לו את הזכות להיות הוא עצמו ואת מי שהוא יכול להיות" (לוריס מלגוצי).

במעונות של רשת "התחלה חכמה" אנו רואים את הילד כיכול ומסוגל. תפקידנו כמבוגרים הוא להעצים את היכולת הטבועה בילד ותמיד לאפשר לו לעשות בעצמו לפני שאנחנו מחליטים לעשות עבורו.

לדוגמה: שני ילדים אוחזים במשחק אחד. כמה קל כמטפלת לבוא ולפתור את המצב עבור הילדים: "בואו נראה מי היה ראשון", או: "בוא נמצא לך משחק אחר", או: "אני אשים את זה בצד כי קשה לכם להסתדר".

בדרך החינוכית שלנו תיגש המטפלת אל הילדים ותשקף את המצב: "אני רואה ששניכם רוצים לשחק במשחק. בואו נראה מה אפשר לעשות..." פנייה זו משדרת לילדים מסר של יכולת. המטפלת מוסרת מסר, כי היא מאמינה שיהיו להם רעיונות כיצד להתמודד ויחד יוכלו לפתור את הבעיה.

בנוסף על תחושת היכולת אנו רואים את הילד כבונה את עולם הידע שלו. זאת, באמצעות התנסויות וחקר של אירועים, חומרים ומצבים שונים ומגוונים. ראיית הילד כבונה ידע אינה חדשה והיא נפוצה בגישות חינוכיות רבות (פיאזה, דיואי, מונטסורי). התרומה הייחודית של לוריס מלגוצי לתפיסה זו היא בראיית תפקיד המבוגר כקריטי למימוש פוטנציאל הלמידה והחקר של הילד. הדרך שאותה הציע מלגוצי כאמצעי למימוש פוטנציאל זה היא **דרך התיעוד**.

מלגוצי נהג לומר, כי בכל יום על המטפלת להיכנס אל הכיתה כאשר בידה הידע שרכשה על הילד מיום אתמול. עם ידע זה היא תפגוש את הילד ותציע לו דרכים נוספות להמשך החקר והעניין שאותם הוא גילה ביום אתמול. על מנת שתוכל לפגוש את הילד באופן הזה עליה לחשוב, לעבד ולבחון את המידע שאותו אספה מצפייה בילד. כל אופני איסוף המידע על הילד, על מה שמעניין אותו, על מה שמרחיק אותו, על מה שמצחיק אותו או מעציב אותו יוצרים מערך של תיעוד המאפשר למחנכת ללמוד על הילד עוד ועוד ולהתחלק בידע הזה עם חברותיה לצוות ועם ההורים. התיעוד הוא חלק ממערך היחסים עם ההורים ואמצעי לשיתוף וליצירת תחושה של שותפות ושייכות.

לדוגמה: בכיתת פעוטים הגיע ילד בבוקר והתקשה להיפרד מאימו. לאחר שהאם הלכה נשכב הילד על הרצפה והוא בוכה ללא הפסקה. לפתע ראתה המטפלת, כי אל הילד הבוכה ניגש פעוט אחר, התיישב לידו והחל ללטף לו את הגב. המטפלת התרגשה וצילמה את שני הילדים. למחרת היא תלתה את התמונה יחד עם הסיפור בכיתה. ואז קרו מספר דברים: באותו יום, כאשר אימו של הילד הגיעה לקחת אותו אחר הצהריים, לקחה אותה המטפלת והראתה לה את התמונה והסיפור. בנוסף לכך, ראתה המטפלת כי הילדים מתעניינים בתמונה והיא ישבה וסיפרה להם את הסיפור.

דוגמה זו משקפת את המסרים החשובים לנו במערך היחסים שבין הצוות, ההורים והילדים. בדוגמה שתיארנו קיבלו הילדים מסר חשוב על היכולות שלהם, על כישורים חברתיים חשובים ועל עזרה הדדית. ההורים קיבלו מסר של: אתם חשובים לנו, וחשוב לנו להראות לכם את הילד שלכם כאשר אינכם עימו וכמובן: הילד שלכם חשוב לנו ואנו רואים אותו.

על מנת להביא את העקרונות שהוצגו לעיל לכלל מימוש, פיתחה רשת "התחלה חכמה" מערך הדרכה ייחודי התומך בכל מעונות הרשת. מערך ההדרכה כולל מנחות מחוזיות ומדריכות. ההדרכה כוללת מפגשי מנהלות מחוזיים אחת לחודש, והדרכה תוך-מעונית פעם עד פעמיים בחודש על פי צרכי המעון ומאפייניו.

לסיכום

רשת "התחלה חכמה" הציבה לעצמה מטרה חינוכית לפגוש את הילדים בתקופה הקריטית לחייהם - שנות הגיל הרך, ולתת להם את המענה החינוכי המותאם לצרכיהם ההתפתחותיים. הדרך שבה בחרה הרשת להוביל את המעונות אינה דרך פשוטה, אינה דרך של אם...אז, כי אם דרך של חשיבה והסתכלות, אמונה בחשיבות העשייה החינוכית בגיל הרך והכרה ביכולות הרבות של הילד בכל גיל וגיל.

"כל מה שאני עושה ועל מה שאני כותב, בא להכשיר את הילדים לצמוח לקראת עולם חדש, שהם עצמם ישקמו אותו מן היסוד"...

זוהו המגדלור החברתי חינוכי שהנחה את רשת "התחלה חכמה" בגיבוש דרכה החינוכית כרשת מעונות עם תפיסה ייחודית בישראל.